

شرکتهای غربی در اطراف کوبا پرسه میزنند!

کوبا این اواخر در زمینه‌های اقتصادی هیچ موفقیتی نداشته که به آن مباحثات کند.

پس از آنکه کسکهای میلیارد دلاری شوروی سابق به کوبا قطع شد، مزاج بیمار اقتصاد کشور از بد به بدتر گرائید: بازده محصول شکر که در سال ۱۹۸۸ نیمی از صادرات کشور را تشکیل می‌داد به شدت کاهش یافت و تولید ناخالص ملی از سال ۱۹۸۹ به بعد به یک سوم سابق، یعنی حدود ۲۰ میلیارد دلار رسید.

اکنون در حالی مقامات کشور کوبا در جستجوی دلار برای تزریق به اقتصاد کشور هستند مردم برای لقمه‌ای نان در جستجو و تلاشند.

دولت از نفس افتاده کوبا برای سامان دادن به نابسامانیهای اقتصادی دست به دامان سرمایه‌گذاران خارجی شده است. اخیراً یک شرکت کانادایی اعلام کرد برای استخراج نفت در سواحل شمالی کوبا برنده پیمانی شده است، هفته گذشته نیز کارلوس سالیاس رئیس جمهوری مکزیک اعلام کرد قرارداد یک معامله ۱/۵ میلیارد دلاری را برای مدرنیزه کردن سیستم تلفنی کوبا با مقامات این کشور به امضاء رسانده است، سایر شرکتهای غربی نیز برای عقد قراردادهای اقتصادی در اطراف این جزیره پرسه می‌زنند.

با این حال امید به بهبود عامل وضع اقتصادی کوبا هنوز متصور نیست. میزان نفت موجود در ذخایر سواحل شمالی نه چندان غنی است و نه مرغوب، مضافاً این که تا رسیدن به مرحله استخراج و بهره‌برداری دو سه سال وقت لازم است. از طرفی، با توجه به اینکه نفت اکتشاف شده از نوع سنگین بوده، و هزینه پالایش آن بالا است نباید انتظار داشت دستیابی به درآمد نفت درمانی مناسب برای بیماری اقتصاد کوبا باشد. یک بد اقبالی هم در این میان وجود دارد و آن این که حوزه نفتی مورد بحث درست در یکی از تفریحگاههای ساحلی کوبا قرار دارد که منبع درآمد ارزی نسبتاً خوبی برای کشور است.

قرارداد مدرنیزه کردن سیستم تلفنی کوبا نیز گرچه یک معامله ۱/۵ میلیارد دلاری و رقمی چشم‌گیر است ولی بخش عمده آن فقط در قالب اعتبارات بلند مدت قابل دسترسی است چرا که

خود طرح، یک طرح بلند مدت است که تأثیری بر وضع اقتصاد امروز کوبا ندارد.

تورید سرمایه‌گذاران خارجی

گرچه پاره‌ای از منابع غربی این قراردادها را نشانه‌هایی از گشودن دروازه‌های کوبا به روی سرمایه‌های خارجی و خارج شدن اقتصاد کوبا از نظام بسته سوسیالیستی ارزیابی کرده‌اند ولی مقامات کوبا این خوشبینی غرب را با قاطعیت رد می‌کنند. آنها می‌گویند کوبا همچنان مصمم است ساختار اقتصادی موجود را به ویژه در بخش کشاورزی و خدمات عمومی حفظ کند و ورود شرکتهای غربی به بازار کوبا مورد به مورد تحت مطالعه قرار خواهد گرفت و آنها اجازه نخواهند داد زیربنای نظام کشور مورد هجوم قرار گیرد.

بدیهی است چنین روش انعطاف‌ناپذیری سرمایه‌گذاران خارجی را برای فعالیت در کوبا دچار تردید و تزلزل می‌کند. آنها در هر مرحله از سرمایه‌گذاری نخست به دنبال ثبات سیاسی در کشوری هستند که تصمیم به فعالیت در آن دارند و باید مطمئن باشند که آینده آن کشور با ثبات، روشن و نامتزلزل است. مقامات کوبایی در ترسیم چارچوبهای چنین آینده‌ای قادر به دادن اطمینانهای لازم نیستند و آن گروه از سرمایه‌گذاران خارجی نیز که در گذشته با کوبا معاملاتی داشته‌اند خاطرات خوشی از این معاملات ندارند و سرمایه‌گذاری در کوبا را به سرمایه‌گذاران جدید توصیه نمی‌کنند.

یک مقام بلند پایه بانکی در کوبا در پاسخ به این سؤال که «چرا آمار مربوط به میزان نقدینگی و ذخایر ارزی کشور را اعلام نمی‌کنید تا سرمایه‌گذاران تکلیف خود را بدانند؟» می‌گوید: «به آنهایی که می‌خواهند در کوبا سرمایه‌گذاری کنند تصویری کامل از اطلاعات مورد نیازشان در حوزه سرمایه‌گذاری مورد نظر ارائه خواهد شد.»

چرا وضع چنین است؟ کارلوس لاگه یک سیاستگذار برجسته اقتصادی پاسخ این سؤال را اینگونه می‌دهد: ما به دنبال ایجاد تغییر هستیم، اما الگوهای مقابل خود را موفق نمی‌بینیم. روسها در ایجاد تغییرات شکست خورده‌اند، چین نیز آن الگویی نیست که ما بتوانیم از آن تقلید کنیم. غرب باید باز هم ما را تحمل

کند چرا که ما تغییرات مورد نظر را در طول زمان و نه به شیوه‌های انقلابی و ضربتی به انجام خواهیم رساند.

اما کارشناسان غربی این استدلال را نمی‌پذیرند و معتقدند که بزرگترین مانع بر سر راه ایجاد تغییرات شخص فیدل کاسترو است که با تمام وجود به کرسی اقتدار چنگ انداخته و حاضر به کناره‌گیری از قدرت نیست.

سخت‌گیرهای کاسترو

سال گذشته کاسترو در یک عقب‌نشینی از مواضع خود استفاده از دلار را آزاد کرد و اجازه داد مزارع اشتراکی راساً به استخدام نیروی انسانی اقدام کنند ولی بلافاصله مشاهده کرد که گرایش‌های سرمایه‌داری در این حوزه‌ها در اندیشه رشد هستند و بنابراین با روشی سخت به مقابله برخاست، بسیاری از رستورانها را که درآمدشان به جیب صاحبانشان می‌رفت بست و فروش فرآورده‌های کشاورزی را به وسیله کشاورزان در بازارهای آزاد ممنوع اعلام کرد، حوزه لوتیز رودریگز وزیر دارائی کوبا در آخرین مجمع ملی کوبا پیشنهادی دایر بر لزوم آزاد سازی نقدینگی و سرعت دادن به رونق اقتصادی از طریق نرخهای بالاتر بهره و انتشار اوراق بهادار داد که با قاطعیت از سوی کاسترو رد شد، نتیجه این مخالفت رونق بیشتر بازار سیاه ارز و کالا بود که سالهاست اقتصاد کوبا را مخفیانه تحت تأثیر خود قرار داده است.

آزادبهای سیاسی نیز وضع بهتری از آزادیهای اقتصادی ندارد. در ماههای اخیر بازداشت مخالفان سیاسی کاسترو شدت گرفته، حقوق بشر مورد نقض قرار گرفته و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی با سانسورهای گسترده روبرو شده است. آیا همه این محدودیتها شرکتهای خارجی را از توجه به کوبا برحذر خواهد داشت و فشارهای داخلی باعث خواهد شد که این شرکتها از منافعی که در انتظارشان است چشم‌پوشی کنند؟ تجربه نشان داده که چنین نیست. بسیاری از شرکتهای غربی آماده پذیرفتن ریسک سرمایه‌گذاری در کوبا هستند. ویل تل یک شرکت مخابراتی امریکائی اخیراً اعلام کرده است برای ساختن نخستین شبکه مخابراتی فیبرنوری بین کوبا و فلوریدا با مقامات شرکت مخابرات کوبا

به توافق رسیده است. چند شرکت کانادایی برای استخراج نیکل و کوبالت هم اینک با کوبائینها مذاکره می‌کنند و برخی نیز به دنبال استخراج طلا از معادن این کشور هستند. اسپانیائینها و مکزیکی‌ها امکانات ایجاد هتل و تأسیسات توریستی را مشترکاً با کوبائینها در دست بررسی دارند. در ۲۳ ماه ژوئن گذشته شرکت یونی‌لور برای تولید صابون، پودرهای شستشو و خمیر دندان یک قرارداد مشترک با دولت کوبا امضاء کرد.

روش خصمانه آمریکا

با این حال حساسیت‌ها نسبت به بازار کوبا و سرمایه‌گذاری در این کشور بسیار بالا است. دولت ایالات متحده همچنان روشی خصمانه در قبال کوبا دارد، ادعاهای دیرینه و کهنه شرکتهائی که از انقلاب کوبا متضرر شده‌اند هنوز پابرجاست و این شرکتهای دادخواسته‌های خود را علیه کوبا از طریق وکیلان خود تعقیب می‌کنند، صنایع داخلی وضعی نابسامان دارد، مخابرات و تأسیسات مخابراتی فرسوده و از رده خارج است و واحدهای تولیدی قادر به تأمین نیازهای امروز جامعه کوبا نیستند. غرب عامل همه این نابسامانیها را شخص فیدل کاسترو می‌داند و معتقد است که او با سیاستهای خودکام‌اش اجازه نمی‌دهد ملت کوبا به رفاه و سعادت در خور خود نائل شود. آنها می‌گویند بسیاری از اطرافیان کاسترو بر انجام اصلاحات اقتصادی و بیرون کشیدن کوبا از انزوا پسای می‌فرشند ولی همواره با سدی مستحکم به نام فیدل کاسترو روبرو می‌شوند. بسیاری از شرکتهائی که هم اکنون در حال سرمایه‌گذاری در کوبا هستند به سودآوری فوری نمی‌اندیشند بلکه منافع خود را در روزگاری می‌بینند که کاسترو از قدرت برکنار شده باشد.

سیاستهای کاسترو همچنان به موج مهاجرت کوبائینها دامن می‌زند، ماه گذشته ۱۱۵ کوبائی به سفارت بلژیک در هاوانا پناهنده شدند که ۷۰ نفرشان هنوز در ساختمان این سفارت به سر می‌برند. در شش ماهه سال جاری تعداد پناهندگان به فلوریدا امریکائی بیش از کل پناهندگان به این ایالت در سال گذشته بوده است. □

ماخذ: اکونومیست، ۲۵ ژوئن ۱۹۹۴ برگردان از: سرویس ترجمه «گزارش»